

КӨРКЕЙГЕН ЕЛДІҢ БҰЛБҰЛЫ

Революциядан бұрын атағы халық арасына кең тараған Баян, Назым, Жібек, Гүлбаршын, Айман сияқты қыздарымыз көп болған. Бірақ қанаушы тап үстемдік құрып тұрған кезде олардың есімі тек халық аңызында ғана сақталып, өздері қасірет, қайғылы өмір кешкен. Күләш Байсейітованың олардан өзгешелігі: ол – көзінің тірісінде өнер шыңына көтеріліп, соған лайық СССР халық артисі атағын алған, даңқы мәдениет тарихына алтын әріппен жазылған ардақты адам.

Мен Қызылжар қаласында қызметте жүріп, 1930 жылдың басында Алматыға командировкаға келдім. Сол кезде Қазақстан тұтынушылар одағының председателі Қожа Қошамбаевта жұмысым болып, кеңсесіне кірсем, жәрдемші-хатшысы болып қазақтың бір жас қызы отыр екен. Өте көркем де пысық, әдепті көрінді. 16-17 жастағы Байсейітова Күләшпен алғашқы таныстығым сол кезден басталып еді.

1934 жылдың қысында Москвада оқып жүріп, қысқы айлардың бірінде Алматыға тағы келген едім. Сонда бір қайран қалғаным, қаланың барлық кәрі-жасы:

«Ахау, Айман-айым, күн мен айым,
Қасында Айман-Шолпан ән шырқайын»

әнін шырқап жүр екен. Жеке үйге барсаң да, көшеге шықсаң да еститін сол ән. Бұл Мұхтар Әуезовтің «Айман-Шолпан» атты музыкалық драмасында айтылатын ән болып шықты. Жаңа спектакльді көруге ынтықтым. Баяғы өзім көрген Күләш Айман рөлін де ойнайды екен.

Көруші жұртшылықты Күләштің әні ғана емес, сахнада ойнауы да баурап алғандай. Қызыға қараған халық қол шапалақтаумен болды. Бұл Күләштің сахнадағы алғашқы үлкен табысы еді.

Бұдан екі жылдан кейін, 1936 жылы Москвада Қазақ өнерінің онкүндігі өтті. Онкүндікке Күләш Жібек пен Шұға рөліне барды. Ұлы астанамыз – Москваның биік сахнасында талғамы зор көрушілердің алдында халық сахнасындағы сәулетті образды бірінші рет адамзат тарихында сол тұлғада ойнап шығу оңай емес еді. Онкүндік Совет Одағының Үлкен театрында ашылды. Театр жұртшылыққа лық толды. Ағақты артист И.М. Москвинмен аздаған таныстығым болушы еді. Театр фойесінде ұшырасып, маған аудармашы бол деп өтінді. Қасында әйелі – ағақты артист Алла Константиновна Тарасова бар екен. Олар «Қыз Жібектің» либреттосымен танысып алды да, партерде мені ортаға ала отырды. Сахна ашыла салысымен көршілерімнің бар ынтасы ойыншыларда болды. Бір сәтте мен оларға «түсінікті ме?» деп сұрауым мұң екен, «көңілді бөлмеңіз» деп тыйып қойды. Ұлы адамдар ойынға берілгеннен кейін «қалай бағалап отыр екен?» деген ой мені мазалады.

Бірінші акт аяқталып, жұрт фойеге шыққанда көршілерім қозғала алмай отырды. Сонда ғана тіл қатысып, олардың алған әсерлерін сұрастырдым. Екеуі жарыса сөйлеп, Күләшті қоштаған, қошеметтеген пікірлерін айтты. Олар Күләштің әншілігімен қатар сахнадағы актерлік шеберлігін, қылықты қимылдарын ерекше айтып, мәз болды. Опералық сахна шеберлері әнмен немесе артистік шеберлігімен көріне алса, мұндай қос шеберлікті біріктіретін адам сирек кездеседі деп мадақтады.

Үлкен артистердің осы бағасы Күләш өнерінс деген халық сыны, халық сыйы еді. Күләштан кейін де тамаша әнші қыздарымыз шыққанымен, Күләштің бойындағыдай сахналық қасиетті меңгерген артист әзір жоқ деуге болады. Бұл жағынан Күләш Қазақ сахна өнерінде шырқау шың қалпында қалды.

1946 жылы туысқан республиканың жиырма жылдық тойына баратын делегация құрамында Күләш та болды. Бәріміз бір вагонда барамыз. Қырғыз тойының концертінде Күләш та ән салуға тиіс екен. Бірақ сол бір күндері қарлы, жаңбырлы ауа райының құбылмалы жағдайында дауысы қарлығып қалды. Фрунзе қаласына Күләш сол ауырған күйінде жетті.

Қазақстан делегациясын тау қойнауындағы үкімет дачасына орналастырды. Концерт екі күннен кейін болмақ. Күләш концерттің бірінші бөлімінде шығуға тиіс еді. Дауысы қарлыққанын ойлап, абыржып қалдық. Бірақ Күләш «саспаңыздар» деп күліп қойды. Немен емделгенін, не қуат бергенін кім білсін – әйтеуір Күләш өзінің атақты «Гәккүйн» сахнада шырқағанда дауысы бұрынғыдан да әсерлі шыққандай болды.

Елуінші жылдардың бас кезінде Москваға барсам, Совет Одағының әйелдеріне арналған концерт жүріп жатқан екен. Күләштің кезегі екі-үш күннен кейін келетін болып шықты. Күләшқа дейінгі концерттерде зал олқылау болған. Күләш ән салғанда қандай болар екен деген қауіппен отырдым. Бірақ адам залға лық толды. Дауысы да бабында болып шықты. Ол қазақ әндерімен қатар «Маро», «Алтыншаш», «Чио-Чио-сан», Татьяна арияларын орындап берді.

Күләш үлкенмен де кішімен де жолыға кетсе, мейлінше кішіпейілділік көрсететін. Оны жақсы көрмейтін пенде болмайтын.

Күләш Байсейітова ірі мемлекет қайраткері еді. Ол бірінші рет Қазақ ССР Жоғарғы Советінің депутаттығына сайланды. КПСС мүшесі, қоғам қайраткері. Күләш мейлінше сүйкімді, сұлу, салиқалы, сабырлы қалпында санамызда сақталды.

Күләш сахна өнерінде туған елінің ең асыл қадір-қасиетін, салт-санасын, әдет-ғұрып, мәдениетін дүниежүзіне танытып кетті. Бірнеше әндері грампластинкаға жазылған. Бұл көз көрген достарының, жарандарының сағынған кезде іздеп табатын рухани бір сүйеніші болып қалды.

Қазақ халқы өзінің ардагер әншісі, бұлбұл қызы – Күләшті ешқашан ұмытпайды. Оның есімі өнер аспанында жарық жұлдыздай жанып тұра береді.